

Fonteinkerk, 21 mei 2017

Lezingen: Jesaja 41:17-20, Lucas 11:1-13 en Johannes 16:23b-24

“De grote leugen van deze tijd is te doen alsof je altijd kunt krijgen wat je wilt; de burger is klant, zeg maar wat je wilt, dan gaan wij het regelen. Vervolgens krijg je dan nul op ‘t rekest. Je kunt je eigen bestaan helemaal niet maken, een leven bestaat uit onderhandelen met de wereld om je heen. Maar in onze cultuur wordt het realiteitsprincipe steeds meer wegge-moffeld. Daar krijg je uiteindelijk boze mensen van.”

Deze woorden sprak de schrijver en columnist Bas Heijne uit in een interview in Trouw. Ik ben geneigd om hem volkomen gelijk te geven. In onze samenleving weigeren wij de onvol-maaktheid van het bestaan en van onszelf onder ogen te zien. Alles moet maakbaar en te regelen zijn. Leef sportief en eet de juiste voedingsmiddelen, en je zult gezond zijn. Wees optimistisch en volg je hart, en je zult bereiken wat je maar wilt. Kies de juiste spirituele richting, en je zult verlicht en gelukkig zijn. Geen wonder, dat er in ons land zoveel boze, teleurgestelde mensen zijn.

Toen ik de woorden van Jezus uit Johannes 16 las (*“...wat je de Vader ook vraagt in mijn naam, - Hij zal het je geven”*), moest ik onwillekeurig aan de woorden van Bas Heijne denken. Suggereert Jezus hier dat God ons alles geeft wat wij vragen? Onze levenservaring is ánders. Veel mensen ervaren een gesloten hemel, een ondoorgrondelijk zwijgen. Vaak roept dat teleurstelling op; waarom geeft God geen antwoord, waarom geeft Hij niet thuis? Het roept ook vragen op. Dat adres waaraan wij onze gebeden richten, - bestaat dat wel? Is er wel een God? Is er wel een God die luistert? Houden we onszelf niet al biddend voor de gek? In vrijwel alle culturen ter wereld waren de goden “lotsbeschikkers”, onontkoombare machten die de touwtjes van jouw leven in handen hadden. En om nu niet geheel en al aan de goden overgeleverd te zijn, om zelf nog enige invloed op het bestaan uit te kunnen oefenen, had de mens rituelen, spreuken en gebeden tot zijn beschikking. Het gebed was een beweging vanuit de mens, bedoeld om de goden te veranderen, gunstig te stemmen. Maar juist die beweging loopt in onze tijd dood in ondoorgrondelijkheid, zwijgen, vraagtekens.

De kerkvader Augustinus probeerde het al om te draaien: *“Bidden is niet bedoeld om God te instrueren, maar om de ziel te construeren. Wij moeten onszelf veranderen, niet God.”* Ook de Joodse filosoof Abraham Heschel probeert de beweging om te draaien: *“Gebed is geen alleenspraak. Maar is het een dialoog met God? Het is niet juist om gebed te beschrijven naar analogie van een gesprek tussen mensen. Wij spreken niet met God; we maken ons voor Hem aanspreekbaar... Het is geen gedachteswisseling tussen twee personen. Het is een poging het object van Zijn gedachten te worden...”* Ook Henri Nouwen ziet de beweging niet van mens naar God lopen, maar andersom, als hij stelt: *“Bidden is Gods ademen in ons.”*

“Gods ademen in ons”: dat sluit aan bij wat Jezus zegt in Lucas 11. In dit hoofdstuk is Jezus in gesprek met zijn leerlingen, over het gebed. Het begint met een vraag van de leerlingen: “Heer, léér ons bidden.” Ze hadden al gemerkt dat bidden voor Jezus iets ánders was dan het ompraten, het gunstig stemmen van God. Maar wat was bidden dan wel? Ze waren hierover in onzekerheid geraakt, anders zouden ze deze vraag nooit hebben gesteld. Het merkwaardige is, dat Jezus in zijn antwoord toch het ompraten van God lijkt te bedoelen: “Vraag en er zal je gegeven worden, zoek en je zult vinden, klop en er zal voor je worden opengedaan.” Jezus maakt de vergelijking met een vriend die vraagt om brood, en met een kind dat vraagt om vis. Wat is hier nog het verschil met de gangbare opvatting dat gebed bedoeld is om iets van God gedaan te krijgen? Het verschil laat zich horen in de laatste woorden van Jezus’ toespraak: “...hoeveel te meer zal de Vader in de hemel dan niet de heilige Geest geven, aan wie Hem erom vragen...” “Geest” is in het Hebreeuws “roech” en in het Grieks “pneuma”. Dat is in beide talen: “Windstoot, luchtstroom, ademtocht”. Bidden is voor Jezus dus: vragen om de bezielende adem van God. En dat is precies wat Henri Nouwen zei: *“Bidden is Gods ademen*

in ons.” De Zweedse diplomaat en mysticus Dag Hammarskjöld omschreef het gebed eens als: “*Ruimte maken voor God.*” Als er al een beweging is vanuit de mens, dan is dat: een stap achteruit doen, stil en open worden, ontvankelijk worden voor het geschenk van de Geest. De eigenlijke beweging komt van buitenaf: een windvlaag die ons wakker maakt, adem die ons bezielt, de Geest die óns ompraat en op een ander spoor zet.

Hiermee is niets negatiefs gezegd over de inhoud van veel vraaggebeden. Wij mensen proberen nog altijd met onze gebeden ons lot te beïnvloeden. Wij bidden vaak om gezondheid, genezing, een veilige reis, een nieuwe baan, een oplossing voor onze problemen, enzovoort. Daar is helemaal niks mis mee; het kan zelfs (als we voor anderen bidden) een daad van belangeloze naastenliefde zijn. Maar het wezenlijke van een gebed ligt blijkbaar op een ander niveau: ruimte maken voor God, voor de warme golfstroom van inspiratie en bezieling. Dat spreekt, vind ik, ook uit de opzet van het Onze Vader: na de inleidende zin “Onze Vader in de hemel” volgen er drie bedes die alledrie pleiten voor een plek voor God in ons leven en in onze wereld: “Uw Naam worde geheilgd, uw Koninkrijk kome, uw wil geschiede...” Bidden is ruimte maken voor God, bidden is leren openstaan voor de beweging van de Geest.

Als Jezus bidt, benoemt Hij God als “Vader”. Het is de vraag of wij dat kunnen “meemaken”. Wijst “Vader” niet op liefdevolle zorg en wijze raad, terwijl wij in onze tijd God ervaren als verborgen, zwijgend en afzijdig? Past deze omschrijving van God nog in een samenleving die afstand heeft genomen van de autoritaire vader, en die worstelt met de afwezige vader? Was het woordje “Vader” niet mede de oorzaak van de ontwikkeling van kerk en geloof tot een aangelegenheid van vooral mannen?

Ik zou het persoonlijk jammer vinden als het woord “Vader” zou verdwijnen. In de afgelopen decennia is God voor veel mensen steeds moederlijker geworden: een God die niet meer boos wordt en niet meer oordeelt, maar ons liefheeft, begrijpt en volkomen accepteert. Voor veel anderen is God steeds onzijdiger geworden: een God die men niet als Persoon ervaart en aanspreekt, maar als een positieve, liefdevolle, altijd aanwezige kracht zonder gezicht. Sommigen menen deze kracht in zichzelf ontdekt te hebben; God en mens vallen ten diepste samen.

Tegenover deze ontwikkelingen zou het begrip “Vader” heilzame nuanceringen aan kunnen brengen: de Vader-God aanvaardt ons, maar geeft ons ook leefregels mee, omringt ons met liefde, maar daagt ook uit en corrigeert, werkt in ons en door ons, maar verrast ons telkens weer als de Ander die werkelijk ánders is. Dat “anders zijn” helpt ons bij het besef dat de wezenlijke dingen van ons bestaan van een “andere kant” komen. Als wij God alleen maar in onszelf lokaliseren, of zelfs onze menselijke kern gelijkstellen aan God, dan komen we op den duur alleen maar onszelf tegen; dat is de eenzaamheid in absolute vorm. Maar als God een Vader is, en daarmee fundamenteel ánders is, kan Hij ons zoeken, aanspreken, inspiratie inblazen, uitdagen en ter verantwoording roepen. Dan kan er verbondenheid en liefde ontstaan. Natuurlijk is ‘t een eenzijdig begrip; God is zoveel méér dan een Vader. Maar het “vaderlijke” in God zou ik niet willen missen. In het verhaal van de verloren zoon schetst Jezus God als de vader die zijn kinderen vrijlaat, ook als daaruit lijden voortkomt, en die met eindeloos geduld wacht op de thuiskomst van zijn kind.

Het “anders zijn” van God helpt ons ook om anders te gaan kijken naar de verhoring van onze gebeden:

Ik vroeg om kracht, en God gaf mij moeilijkheden om mij sterk te maken.

Ik vroeg om wijsheid, en God gaf me problemen om mij te leren die op te lossen.

Ik vroeg om voorspoed, en God gaf me hersens en spieren om daarmee te werken.

Ik vroeg om moed, en God gaf me gevaren om te overwinnen.

Ik vroeg om liefde, en God gaf me mensen met moeilijkheden, om die te helpen.

Ik vroeg om gunsten, en God gaf me kansen.

Ik kreeg niets waarom ik vroeg, maar ik kreeg ALLES wat ik nodig had.

“...wat je de Vader ook vraagt in mijn naam, - Hij zal het je geven”.